

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Излази свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. — Претплата се шаље администрацији „Позоришта“, у матичином стану, у Новоме Саду.

ПОЗОРИШТЕ У СТАРИХ РИМЉАНА.

(Наставак.)

Но највише је за време царева на позорници владао pantomimus; то је игра слична балету данашњем; приказује се у pantomimus-у драматски предмет какав простим играњем и ритмијском гестикулацијом, много већма вештачки, него у балету. Pantomimus се према крају републике развио из римске драме. Као што смо видели, била је у canticum-у драме већ гестикулација одељена од певања; прави глумац приказивао је садржај монолога пантомимом, а певач је дотле певао текст уз пратњу фруле. Кад се у драми изостави дијалог, што се говори, те се главне ситуације скупе у читав низ canticum-а, то онда изађе pantomimus; canticum-е приказује играч један гестикулацијом, а текст пева кор уз пратњу свирке. Понајвише се узимао предмет из митологије, те је у опште познат био образованијој публици; публика је та онда лако могла спојити у једну целину те ситуације, што их један једини играч приказује и што једна за другом долазе; потпомагао ју је у томе и текст, што се за време играња певао. Но биће по свој прилици да је кор још певао текст и то донде, док играч промене маску за идућу улогу. Певање за време играња није било само за то, да разложи нему игру, него и за то, да се по њему равнају ритмијски покрети играчеви. Свирка, што је пратила, била је с почетка само фрула, но на скоро су је попунили сирингама и цимбалама, цитром и лиром; такт су давали особени људи и то тако званом scabillum-ом; то је инструмент, састављен из две гвоздене плоче, које су једна за другу везане и за ђонове утврђене; кад човек на њих стане, јако зазвече.

У пантомими су играли само мушки; женске су излазиле тек у касније време царева и то

по свој прилици само у Грчкој; за то је била нужна образаина, јер је играч, што је имао да изведе цео комад, морао играти и женске улоге. Услед тога се, да богме, изгубила нема игра на лицу, али се за то доста надокнадила јасним покретима главе и нарочито руку, а и целог тела. Играч је у пантомими имао да реши врло тежак задатак; не само да је морао једно за другим приказивати најразличнија лица, мушке и женске, него је морао, играјући главно лице, уједно показати, да су и остала лица на позорници, па је морао изразити одношаје њихове према главном лицу. У „Ахилу на Скиросу“ н. пр. приказивао је играч Ахила у женском руву посред девојака, што преду и ткају, а тако је играо, да је човек мислио, е види Одисеја на вратима и чује Диомеда, како дува у трубу. Једаред се за време Нероново циник-филозоф Деметрије са презрењем изразио о пантомимама, па тврдио, да ништа не вреде без кора и свирке; најзнатнији тада пантомим у Риму (по свој прилици Парид) замоли га, да га најпре види, како игра, пре но што изрекне суд свој о њему; одигра онда пред њим без пратње певачке и свирачке љубавну сцену Марса и Венере са таким вештином, да је човек морао себи представити, е су сва споредна лица на сцени и играју; филозоф се сав задивио па изрази: „Богме си ти момак! Не само да све видим, и чујем све, што ето твориш, а кад тако лепо умеш рукама говорити, не треба ти онда другога језика.“ О истом том пантомиму судио је од прилике тако исто и варварин-краљ један, што је дошао био у походе Нерону, те видео играти онога пантомима; све је разумео, ма да је пречуо речи, што су се певале. При растанку рећи ће Нерон томе кра-

љу, да изиште себи, што хоће, па ће му се драге воље дати, а тај краљ онда на то рекне: „Усрећно би ме, кад би ми поклонили оног пантомима.“ Цар га запита, шта ће му тај пантомим у његовој земљи, а краљ одврати: „Суседи су моји разни народи, што другим језиком говоре, па не може се увек одмах наћи тумач; чим ми дакле тумач треба, нека тај пантомим људима тима изјави вољу моју.“

Игру пантомимску одмах иза постанка јој довели су под Августом до највећег развитка два Грка, Пилад из Цилиције и Батило из Александрије. Батило је био вештак у приказивању њежнога и женскога, веселога и комичнога, те је основао лаку и веселу врсту pantomimus-a, што је личила грчкој сатирској игри. Пилад је пак подигао трагични pantomimus, што је касније пре-

владао; тај је Пилад био вештак у свечаноме и патетичном. Већина изврених пантомима били су и у касније време Грци, или и Сирци и Мисирци. Били су у особитој милости код свог света, код мушких и женских, те су игре њихове похађали и гледали са највећом страсти. Пантомими ти не само да су очаравали раздражљивим приказивањем, него и лепотом и пријатном гибкошћу млађаног тела свог, на коме се сјало скупоцено одело. Разуме се по себи, да је бегенисање тих пантомима доста допринело покварености морала; али је ипак остало и у Риму и у Цариграду још и иза пропасти западног царства римског; још Касијодор говори о „брљавим рукама“ и „речитим прстима“, о „говорљивом ћутању“ и „немом причању“ пантомимском, а Касијодор је тај живио од прилике до године 577.

(Свршиће се.)

Ж И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Цар Јован“. Трагедија у 5 чинова, написао Мита Поповић, приказана је први пут на нашој позорници у суботу 26. децембра 1881.)

И опет бесмо сретни, да видимо на нашој позорници нову оригиналну трагедију из повеснице нашега народа.

Пажња и брига, коју г. Мита Поповић поклања нашој позорници и нашој драмској књижевности, заслужују свакојако наше признање.

Са особитим ишчекивањем и великим интересом приступисмо представи „Цара Јована“, и можемо рећи, да смо при крају представе понели са собом други утисак, него што нам га је представа „Крвавог престола“ у нама оставила.

То није само наше индивидуално осећање, него су то осећали многи у публици, с којима смо се после представе разговарали.

И ако овај утисак није био огроман, ипак може ова промена и овај напредак у успеху, што га је писац после представе своје прве трагедије постигао, самоме писцу на задовољство и умирење, а и на ободрење служити.

Није ни ова трагедија без мана, и то доста покрупних мана.

Кад те мане споменемо, и кад хоћемо да их изнесемо нећемо да своје критичарско и рецензентско перо умачемо у јуч, него чинимо то у осећању свога неумитног и непристрасног позива, чинимо то из дужности и љубави према нашој књизи и позорници и из оног великог поштовања и признања заслуга, што их према нашем уваженом песнику, г. Мити Поповићу осећамо.

„Цар Јован“ или „Црни Јован“ је по својој каракте-

ру, по својој делању и по идеји, како га је песник замислио, схватио и представио, у пуном смислу речо трагичан јунак. Он војује, истина, на свој рачун, али тек под Запољиним заставом, противу Фердинанда. Његове јуначке чете постале су страх и трепет за непријатељску војску. Ове, а и његова лична одважност, прибавили су му необична гласа и имена, тако, да се цар Фердинанд око њега својски трудио, да га задобије на своју страну. По разуздане чете Јованове уједно су ужасни терет и за земљу, коју су притисли и на којој такођеер Запољине присталице живе. Тужбе на Јована и његову војску већ су Запољи додијале, и Запоља се труди, да бановог слободњака, Јована, мало у корду стави, те му поручује и прети му, а у поруци га погрђује. Ово узбуђује Јована, и он у раздражењу својој крши задану реч и заклетву, што ју је Запољи положио, и прима понуђене му услове и дарове, што му их Фердинанд шаље.

Но овај витез и војвода „Црни Јован“ није само јунак, него је и човек, и он уз битке и јавна дела своја још и љуби.

Он љуби Мађарицу Илку, ћерку мађарскога великаша Севастијана Вида, коју су Турци у једном боју негда заробили и коју је Јованова војска опет од Турака отела, ослободила и Јовану поклонила. Јован је, дабогме, прво јунак, па и у љубави, као обично јунаци, воле слободу. У оно доба, кад га ми на позорници угледамо, он је своје срце већ поделио. Мађарска Бризеида, Илка, имаде већ своју супарницу у њежној, милокрвној Српкињи Иванци, ћерци Јовановог палатина Суботе. И кад не би Илка била ватрена Мађарица, морала би у таквим околностима гњевом успламтити, јер је љубав ексклузивна. Она је

као Мађарица и уметна, али јој уметност не помаже, да савлада Јованову слободну нарав. Али „Што љубав не ће мржња моћи ће,“ — кад ништа не помаже, она напусти, да му се освети. С тога одлази у стан Балинте Терека, мађарског великаша баш у доба, кад се Мађари спремају, да на новог присталицу Фердинандовог, ренегата Јована, војском ударе, и одаје цео ратни план Јованов. Јован буде тако на издаји поражен, ухваћен и из потаје убијен; али је и Илка са Јованом себи срце ишчупала и за њу нема више живота, те и она пада под ударцем сопствене руке и сопственог ножа, као жртва свога беса и своје страсне љубави.

То је ето са свим у кратко фабула трагедије „Цара Јована.“ (Свршиће се.)

(Недељни ред позоришних представа.) У среду 6. јануара: „Максим Црнојевић.“ Трагедија у 5. чинова, с певањем, написао др. Л. Костић, за поворницу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића. — У четвртак 7. јануара по други пут: „Очина маза.“ Слика из живота у 3 чина а 6 слика, с певањем, написао Адолф Л. Аронж, превео Сава Рајковић. — У недељу 10. јануара: „Париска сиротиња.“ Драма у 6 раздела, с француског превео Н. Н. Стојановић.

ГЛУМАЧКА УМЕТНОСТ.

* (Поучице за глумце.) (Наставак.) Држање, покрет главе или руке може у глумца постати маниром, чим то све добије стереотипан облик, те не стоји у свези и сагласности са карактером, што га глумац приказује, већ припада само глумчевој случајној индивидуалности.

Без манире је само онај глумац, који приказива својима ствара праве карактерне слике онако, као што их је песник нацртао, а то је најувисенији и најтежи задатак глумачке уметности.

Само онај глумац може нас обманути приказом својим, који не игра по једном калуцу сваку улогу своју.

Глумац, који је своје добру рад, мора створити у машти својој јасну слику о карактеру, што га приказује. Ко то чини, тај ће моћи савладати и најтеже задатке.

Глумац, који игра само на ефекат, не износи никад карактер у потпуној целини његовој. Он не тежи за унутрашњом истином, већ за љубав пљеску и одобравању жртвеном истином, многе значајне моменте истицањем само појединих важнијих момената.

Глумац не треба никад да запитује: Какав ће ефекат учинити овај или онај покрет у његовој игри? Шта више, он треба да пита: Да ли сам овај или онај покрет учинио на основу карактера или не? Ко тежи само за унутарњом истином карактера, нека се не брине за спољашњи успех и награду, која ће већ сама по себи доћи.

Прави и велики глумци не иду никада за ефектом у игри својој; њима је увек цел и намера у приказу истина и природа.

У глумачкој уметности има два правца, две врсте глумачкога стила

Та два правца, те две врсте глумачкога стила зову

обично старом или природном, и новом или реалистичком школом.

Глумци, који се држе старе школе, изводе своје улоге, биле оне сада главне или споредне, од веће или мање важности, што простије и обичније. Они се старају, да им свака улога под теретом ефеката и привора сама из себе порасте као нека органска целина и да тако корак по корак дођу до оне трагичке или комичке висине, коју је песник улови наменио. Глумци из те школе знају, да су само део целе уметничке радње и да тако само помоћу својих другова могу извести потпуну слику драмске радње. Они својом простом, једноставном игром чине то, да им је приказ природан, истинит и веран природи.

Глумци нове школе не износе у улогама својима на видик обичне, прете жудске особине, по којима су свима другим жудима слични, него се кидају, да цртају што чудноватијим начином карактере, а при томе се служе тако званим уметничким паузама и читавим низом глумачких мајсторија, које не одвајају само улоге њихове од остале драме, него их праве правом накарадом. Таки глумци још с почетка полете у таку висину, да им се поворница изгуби испод ногу. Они играју своју улогу што више могу соло, са свим за себе.

Највећи је непријатељ трагедији глумац, који иде за тим, да се публика диви мимичкој виртуозности његовој. То га наводи, да не гледа на ваљаност драме, која се приказује, него на ваљаност улоге своје, па и на то, да ли има привора пуних ефеката, и то привора, који изазивају чуђење.

Већина је глумаца као леп цвет, који покоси љута зима, те само остаје тужан знак од цвета, остаје само корен.

Највећа слава глумчева у прошлости развије се као магла, те остане само мрачна успомена сећања, да је био. Али какав је био, какав је доиста у истини био то се не да више нацртати, нити описати. Већ је Лесинг о томе рекао: „Ох, што нисмо кадри да сликамо непомредно очима! На дугу путу из ока у руку, у кичицу, колико ли су ту не изгуби!“

Глумачка уметност налази у себи самој сву награду своју.

Глумачка уметност чини да човечанство постаје све племенитијим. Њој служити, снагу, па и сам живот принети јој на жртву, може само јака, лепа и племенита душа.

Прави глумац мора више пута да разгонене многе немислици у својим улогама, да поправља карактерне цртеже, да их по потреби осветли или помрачи и да сваку слику по свом уверењу и њеној вредности украси, удеси, само да би постала слика жива, природи и уметности слична, па да тако цео комад добро испадне како за песника, тако и за глумца и гледаоца.

Прави глумац мора више пута многе поноре и провалије у својим улогама да испуни талентом својим; многе грботине и стрмените брежуљке у гдекојим позоришним делима да изравна и поравни промишљеном игром својом; мора студијом својом да осветли трње и дубононе, да би себи у неколико кроз трње пут прокрчио и тако и гледаоцима прибавио што чистији појам и што јаснији преглед о свему.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

29. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 3. ЈАНУАРА 1882:

ДВЕ СИРОТИЦЕ.

ДРАМА У 8 СЛИКА, А 6 ЧИНОВА, ОД ЧОНА ОКСЕНФОРДА, ПРЕВЕО САВА ПЕТРОВИЋ.

1. Слика: Две сиротице. — 2. Слика: Пировање у летниковцу: Бел Ер. — 3. Слика: Породична тајна. — 4. Слика: На сен-силписком тргу. — 5. Слика: Ханријета. — 6. Слика: Салпетријерска казнионица. — 7. Слика: Лујза и Пијер. — 8. Слика: Мати и кћи.

ОСОБЕ:

Гроф Линијер, министар полиције	Лукић.
Маркез Де-Прел	Банковић.
Арманд кавалајер Водрејски	Димитријевић.
Жак	Р. Поповић.
Пијер, брат му	Ружић.
Доктор	Милосављевић.
Пикар, собар водрејев	Добриновић.
Лафлер.	Јовановић.
Маре	Станојевић.
Гроф Маљи	Рашић.
Маркез Д'Естре	Барбарић.
Грофица Дијана Линијерева	Д. Ружићка.
Лујза	М. Рајковићка.
Ханријета	Л. Хаџићева.
Фрошарова, мати жакова и пијерова	Ј. Поповићева.
Маријана	Б. Хаџићева.
Женевијева, предстојница салпетријерске казнионице	С. Димитријевићка.

Слуге, гости, просијаци. — Збива се у Паризу 1785 год.

У среду 6. јануара: „МАКСИМ ЦРНОЈЕВИЋ“. Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Лаза Костић, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Максимовића.

Ко од наших поштованих претплатника жели своја места задржати и за ову представу, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдаље до 11 сахата пре подне.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК ОКО 10 САХАТА.